

Jubileumcongres European Economic Association

Van 1 tot en met 4 september vond in Praag het tiende jaarlijkse congres van de European Economic Association, de beroepsvereniging van Europese economen, plaats. Het jubileumcongres was gewijd aan het thema industriële economie en liet zien dat de kloof tussen wetenschap en beleid niet zo groot is als soms wordt beweerd. Ook de Nederlandse bijdragen getuigden hiervan.

Het congres werd door ongeveer 1000 wetenschappers bijgewoond en er werden meer dan 500 voordrachten gepresenteerd. Dit congres was daarmee bijna twee keer zo groot als de eerste EEA-meeting die in 1985 in Wenen gehouden werd. De openingstoespraak werd verzorgd door Václav Klaus, de minister van Economische Zaken van de Tsjechische Republiek. Centraal in zijn rede stond het wat hij noemde valse dilemma tussen geleidelijkheid en schoktherapie in het transformatieproces van een geleide economie naar een markteconomie. Dit probleem, dat in de literatuur veel aandacht krijgt, bestaat volgens Klaus helemaal niet; er is geen sprake van een afruil. In zijn visie moet men een stap in het hervormingsproces doen zodra zich de mogelijkheid aandient, een andere gelegenheid zal zich wellicht nooit meer voordoen. Hoe langzamer het hervormingsproces verloopt, hoe kostbaarder het is. Deze woorden van de minister klonken door in veel van de sessies over transitie en transformatie.

Industriële economie

De huidige president van de EEA, Louis Philips (toevallig ook de programmavoorzitter van het eerste congres en in velerlei opzicht de grondlegger van de EEA) had als thema voor deze conferentie 'Industriële Economie' en in het bijzonder de rol van speltheoretische modellen in de economie gekozen, een thema dat in de drie hoofdvordrachten, gehouden door Philips, Laffort en Sutton, vanuit diverse kanten werd belicht.

In zijn openingsrede besprak Philips (European University Institute,

Florence) welke inzichten de speltheorie aan het mededingingsbeleid zou kunnen meegeven. Hij ging in op drie onderwerpen: kartels, informele afspraken en misbruik van een dominante marktpositie. Op grond van de theorie, in het bijzonder op basis van een artikel van Nobelprijswinnaar Reinhard Selten, concludeerde Philips dat men zich eigenlijk over kartels geen zorgen hoeft te maken. Selten liet immers zien dat kartels niet stabiel zijn zodra er meer dan zes marktparticipanten zijn, ze zullen dan vanzelf uit elkaar vallen. Met betrekking tot de twee andere punten ligt de zaak moeilijker. De vraag is daar hoe men uit marktdata (evolutie van prijzen en dergelijke) kan concluderen dat van afgestemd gedrag of misbruik sprake is. Met andere woorden, hoe kunnen de mededingingsautoriteiten competitief gedrag van col-lusie onderscheiden? Philips argumenteerde dat dit heel moeilijk, zo niet onmogelijk is. De reden is dat marktparticipanten in het algemeen beter geïnformeerd zijn over de marktgegevens (vraag- en kostenstructuur enz.) en dat zij deze informatie zodanig kunnen manipuleren dat een markt waarop bedrijven samenspannen er uit ziet alsof er echt competitief gedrag plaatsvindt. Persoonlijk ben ik over dit laatste punt wat minder pessimistisch en met betrekking tot het eerste veel minder optimistisch dan Philips. De reden voor het verschil van mening is in beide gevallen hetzelfde. Philips baseert zijn uitspraken op een specifiek speltheoretisch model en het is welbekend dat de conclusies heel sterk van het gebruikte model kunnen afhangen, zij hoeven niet robuust te zijn.

In zijn Marshall-lezing omzeilde Jean-Jacques Laffort (Toulouse) dit probleem van robuustheid door zich te beperken tot een hele specifieke situatie, namelijk tot veilingen. Een veiling is heel gestructureerd en dit heeft als voordeel dat het economische model een getrouwe weergave van de praktische situatie kan zijn. Laffort besprak eerst waarom het bij de analyse van veilingen essentieel is een speltheoretische aanpak te volgen: als eenieder dit niet doet valt hij onverbiddeijk ten prooi aan de Winner's curse, dat wil zeggen hij zal herhaaldelijk merken dat de objecten die hij bij een veiling verwerft, minder waard zijn dan hij in eerste instantie dacht en het is zelfs goed mogelijk dat hij gemiddeld gesproken verlies maakt. Met speltheoretische analyse wordt de vloek vermeden omdat in zo'n analyse expliciet rekening gehouden wordt met het biedgedrag van de andere bidders. Iedere bidder realiseert zich daarom bij voorbaat dat het winnen van de veiling in feite slecht nieuws is. Alle andere bidders hebben immers minder geboden en vermoeden bijgevolg dat het object minder waard is dan de winnaar denkt. Een rationele bidder houdt met dit negatieve effect rekening, biedt daarom minder en vermijdt aldus de vloek.

Vervolgens confronteerde Laffort de veilingtheorie met de data. Hij leidde uit de theorie een aantal comparatieve statica eigenschappen af en hij gebruikte geavanceerde econometrische technieken om te verifiëren of deze in de data terug te vinden zijn. Zijn algemene conclusie was dat structurele analyse heel goed mogelijk is en dat aspecten die op het eerste gezicht anomalieën zijn dat bij nadere beschouwing helemaal niet blijken te zijn: ze zijn volledig (?) in overeenstemming met het rationele gedrag dat het model veronderstelt. Een voorbeeld van zo'n paradox is: waarom wordt bij sommige veilingen de reserveringsprijs van de verkoper (het minimale bedrag dat de verkoper wil hebben, voor een lager bedrag gaat de koop niet door) geheim gehouden, terwijl volgens de theorie een openbare minimumprijs gemiddeld meer winst voor de verkoper oplevert? Een verklaring zou kunnen liggen in het feit dat de meeste veilingen door veilinghuizen georganiseerd worden die op provisiebasis betaald worden. De theorie laat zien dat

de verwachte provisie hoger is als de reserveringsprijs geheim is.

In zijn Schumpeter-lezing besprak John Sutton (hoofd van de industriële economie groep van LSE) een tweede manier om met het robuustheidsprobleem om te gaan: het zoeken naar of het zich beperken tot (kwalitatieve) voorspellingen die in een grote klasse van modellen gelden. Een voorbeeld van zo'n voorspelling is wat Sutton de niet-convergentiestelling noemde, de stelling dat vergroting van de markt niet tot fragmentatie maar tot concentratie leidt. In tegenstelling tot technologische argumenten (toenemende schaalopbrengsten), benadrukte Sutton de strategische aspecten die tot concentratie leiden: bedrijven beperken zich tot een 'market niche' en er vindt niet meer toelevering plaats omdat deze gevolgd zou worden door excessieve prijsconcurrentie. Een gevolg is dat op homogene markten de concentratie groter zal zijn en dat technologische vernieuwing daar tot een versnelde concentratie zal leiden. Sutton gebruikte geen geavanceerde econometrie om zijn stellingen te toetsen, hij gaf instructieve case-studies. Als voorbeelden van (relatief) homogene producten gaf Sutton filmrolletjes en vliegtuigen! Inderdaad zijn beide sterk geconcentreerd. Sutton argumenteerde dat toetreders tot deze markten op een agressievere reactie van gevestigde bedrijven kan rekenen, dat technologische ontwikkeling tot een verdere shake-out zal leiden, en dat industriepolitiek met betrekking tot bedrijven in die sectoren duur is, en welhaast tot mislukken gedoemd.

Voordrachten op uitnodiging

Naast de hoofdlezingen had de congresvoorzitter (Damien Neven uit Lausanne) een interessant programma van 'Invited Lectures' en 'Contributed Papers' samengesteld. Er waren negentien sessies met elk een drietal uitgenodigde sprekers. Vijf van deze sessies waren gewijd aan transitieprocessen. Eveneens vijf aan financiële en monetaire economie, vier aan interne en externe organisatie, en de overige aan diverse andere thema's. Eén sessie was gewijd aan het voor Europa vrij nieuwe thema 'Recht en Economie' waarin de Nederlander Johan den Hertog (Utrecht) sprak over 'Regulatory failure or regu-

latory reform in the Netherlands?'. Ook de sessie over 'De beperkingen van competitie' was voor de Nederlandse beleidsdiscussie over marktwerking interessant. De drie papers bespraken diverse verzekeringsmarkten in diverse landen. In de vergelijkingen kwamen de monopolies en/of staatsbedrijven steeds als beste uit de bus. De private, op winst gerichte, verzekeringsmaatschappijen hadden in elke studie hogere kosten per eenheid produkt en hogere prijzen.

Gegeven het thema van de conferentie dit jaar was de grote aandacht voor wat in Nederland tot de bedrijfs-economie gerekend wordt niet verrassend: 20% van de invited papers behandelden bedrijfseconomische onderwerpen. Bijzonder interessant was de sessie 'Empirische issues in markten en organisaties'. Margaret Slade (Vancouver) besprak retailcontracten en ging in op de verschillen tussen franchising en integratie. Zij vond een aantal effecten die consistent zijn met de theorie (delegatie leidt tot hogere prijzen), maar ook een aantal met een verkeerd teken (in een markt met meer onzekerheid zien we minder integratie, terwijl de theorie het omgekeerde voorspelt). In dezelfde sessie besprak Lars-Henrik Röller (WZB Berlijn) deregulering in de luchtvaart. Volgens hem worden de hoge prijzen in Europa niet zozeer door samenspannen, alswel door kosteninefficiëntie veroorzaakt: Europese luchtvaartmaatschappijen hebben veel hogere loonkosten. Meer competitie leidt tot een afbrokelende onderhandelingsmacht van de vakbonden en tot lagere loonkosten in Europa.

Nederlandse inzendingen

Voor de 'contributed papers'-sessies werden meer dan 1000 verhandelingen ingestuurd waarvan de programma voorzitter ongeveer 50% accepteerde. De Nederlanders waren met 35 presentaties goed vertegenwoordigd. (Er waren 79 inzendingen uit Nederland, de acceptatiekans van Nederlandse papers was dus wat lager dan gemiddeld). De Universiteiten van Rotterdam en Tilburg hadden elk tien presentaties, de UVA, VU en de Universiteit van Maastricht elk ongeveer drie, Groningen twee en Leiden een. Vermeldenswaard is dat De Nederlandsche Bank ook met drie voordrachten vertegenwoordigd was.

Ongeveer een kwart van de Nederlandse bijdragen ging over macro-economie of groei, een tweede kwart ging over monetaire economie en een derde kwart over micro of industriële organisatie. Het restant was verdeeld over milieu, publieke economie, arbeid en transitie. Voor wat betreft macro en micro zijn deze cijfers in overeenstemming met het algemene beeld van de conferentie. De Nederlanders namen echter een meer dan gemiddeld aantal van de voordrachten voor hun rekening.

Tijdens de conferentie werd ook voor de tweede maal de Yrjo Jahnsson Prijs uitgereikt. Deze tweejaarlijkse prijs van 12000 ECU wordt uitgereikt aan een Europese econoom jonger dan 45 jaar die zich reeds bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt. Na Laffort en Tirole, die de vorige prijs deelde, was het nu de beurt aan Richard Blundell, directeur van het Institute voor Fiscal Studies in Londen en verbonden aan het University College aldaar. Blundell is vooral bekend vanwege zijn werk op het gebied van de micro-econometrie. Hij heeft ook belangrijk empirisch onderzoek naar de relatie tussen concurrentie en groei gedaan.

De conferentie in Praag zal bij de deelnemers vermoedelijk ook in herinnering blijven vanwege de toespraak die president Havel tijdens een van de recepties hield en waarin deze het belang van economische analyse van een goed verloopende transitie benadrukte. Deze goede herinneringen doen reeds uitzien naar de volgende conferentie. De locatie en het thema zijn uitnodigend. De nieuwe president, David Newberry (Cambridge) koos 'Van staat naar markt' als thema voor de conferentie die in augustus 1996 in Istanbul zal plaatsvinden. Newberry zelf zal dan spreken over privatisering, Andrei Shleifer (Harvard) zal spreken over transitie terwijl Dani Rodrik (Harvard) het zal hebben over de rol van de staat. De Voorzitter van de programmacommissie zal Sweder van Wijnbergen van de UVA zijn. Ingezonden bijdragen moeten hem vóór 29 februari 1996 bereiken.

Eric van Damme

De auteur is hoogleraar bij CentER, verbonden aan de Katholieke Universiteit Brabant.